

לא נגח בהתקף-זעם אחד כאמור]. אולם לענין חזרה, יש לנו לחוש שמא לא חזר לתמותו אלא שמחמת סיבה מסוימת לא נגח באותו יום, כגון חולשה וכדו'. ואם כן, אמנם קיימת סברת 'קירב נגיחותיו לא כל שכן' גם בהתרגלות שלילית כענין ראה שוורים ולא נגח, ולא רק בהתרגלות חיובית, אך כדי לחזור לתמות, יש לוודא שאכן אין סיבה אחת משותפת לשלש תופעות, וביום אחד חוששין לסיבה כזאת.

'נמצאת כת שלישית זוממת כולן חייבין ועל זה נאמר ועשיתם לו כאשר זמם וגו'. דקדק בתורת חיים, למה הוצרך להביא מקרא זה, זיל קרי ביה רב הוא. גם מה הכוונה בלשון המיוחדת 'ועל זה נאמר' [ולא אמר כרגיל 'שנאמר']. ופירש שמלשון הכתוב **כאשר זמם** [ולא כאשר הגיד או העיד] משמע גם באופן שלא אמר הדבר בעדותו מחייבים אותו משום מחשבתו הרעה. ובא הכתוב על כגון זה שהעידו על נגיחת תמות אבל זממו במחשבתם לעשותו מועד. [ואמנם בכ"ב (נו.) גבי שני חזקה לא הביאו מקרא זה, כי שם לפי עדותם מתחייבים ולא לפי מחשבתם].

(ע"ב) 'מאי לאו פטור משסה וחייב בעל כלב. לא, אימא פטור אף משסה'. הפני-יהושע באר שדייקו מלשון 'שיסה בו את הכלב' ולא אמרו 'שיסה בו את כלבו' שפטור והלא יש בכך חידוש יתר – אלא משמע שבאופן זה שהוא בעל הכלב – חייב. והתוצן דחה סברא זו. ומדבריו משמע שאליבא דאמת לפי הצד שבעל הכלב פטור, גם אם המשסה עצמו הוא בעל הכלב – פטור. ובספר מנחת שלמה (ח"א פט.ב; צ ד"ה ויש לדון) תמה מאד על כך, מדוע ייפטר הלא ממונו הזיק והוא גרם לכך בידים.

וצידד לומר שהפנ"י לא אמר אלא באופן שלאחר ששיסהו, שוב אין בכחו להתגבר עליו ולשומרו, אך גם באופן שכזה תמה. וצ"ע אם ניתן לבאר כך דברי הפנ"י, שאם כן בטל כל דיוקו של המקשה, שאפשר שלכן לא נקטו 'כלבו' משום שיש אופנים שחייב.

והיה נראה לפרש סברת הפנ"י שלפי הצד שבגמרא לפטור את בעל הכלב, הגם שהוא פושע בשמירת כלבו, טעמו של דבר הוא משום שהנזק מתייחס לאדם המשסה ולא לכלב, שהוא אינו אלא כגרון ביד חוצבו, ואף שהמשסה אינו אלא 'גרמא' ופטור, בכל זאת הוא 'אדם המזיק'. וכיון שכן, גם כשהוא עצמו בעל הכלב, אין לחייבו מחמת פשיעת שמירת הכלב כי אין כאן גדר 'ממון המזיק' אלא 'אדם המזיק', נמצא שסיבת החיוב היחידה היא על השיסוי, ועל זה הרי הוא 'גרמא בניזקין'. – סברא זו נלמדת מתוך דברי החו"א ב"ק ב, יא, ע"ש באורך. ואולם עדיין אין מתיישב הדבר על הלב שייפטר מהזק כלבו כשהוא עצמו המשסה. וכדברי המנחת-שלמה. וכן נקט באילת השחר, לחייב את המשסה כלבו באחר, ע"ש.

ואולם הראב"ד והרשב"א פירשו שדיוק הגמרא הוא מדקדקי 'פטור' ולא 'פטורין'. ודחו 'לא, אימא פטור אף משסה' כלומר שמא חמור לו לתנא המשסה מבעל הכלב ומשום כך השמיענו רק החידוש, וכל שכן שנשמע לפטור את בעל הכלב.

דף כה

זומה במקום שהקל על השן ועל הרגל, ברשות הרבים, החמיר בקרן, מקום שהחמיר על השן ועל הרגל, ברשות הניזק, אינו דין שנחמיר בקרן...! יש להקשות הלא מה ששן ורגל פטורין ברשות הרבים, משום דאורחיה הוא (כמוש"כ הרי"ף וכו"מ מכמה סוגיות), מה שאין כן ברשות הניזק, היה לו לשמור שורו שלא יכנס לשם. אולם בקרן שאינו מצוי, אין סברא לחלק בין רשות הרבים לרשות הניזק, ואם כן, כיצד ניתן ללמוד מזה על זה?

ויש לומר, אמנם טעם הפטור ברשות הרבים משום אורחיה, אך הלא התורה לא חילקה, וחייבה נזק שלם ברשות הניזק גם באופנים שיש לו רשות להכניס שורו לשם [כמו רשות המיוחדת לזה ולזה לשוורים ולפירות דהו, שלהלכה נחשב 'בער בשדה אחר'], ואם כן ניתן ללמוד בקל וחומר, שהרי החמירה תורה לשלם נזק שלם ברשות הניזק בכל אופן, והוא הדין לקרן בקל וחומר (מרומי שדה. וע"ע במובא לעיל יד).

והגרשו"א (במנחת שלמה) אמר שבלימוד בי"ג מדות אין להתחשב בסברות וטעמים, ושפיר למדים בקל-וחומר – שכן היא המדה.

'כי לית ליה דיו היכא דמפריך ק"ו, היכא דלא מפריך ק"ו אית ליה דיו'. ואם תאמר מה סברא היא זו, וכי מי מכריחנו ללמוד לק"ו עד שאתה חייב לקיימו בכל אופן, גם בניגוד לכלל 'דיו לבא מן הדין להיות כנידון'? [מהגרשו"א בפסחים (יה סע"ב) כתב בדעת רש"י שרק אם יש יתור בכתוב אין לומר דיו, שאם נאמרנו יימצא

הכתוב מיותר שהרי אפשר ללמוד בק"ו. אך משאר ראשונים אין נראה כן. גם צ"ע במה שכתב שמוסגיתנו מוכח כן, הלא אדרבה, קרן ברשות הניזק מה יתור יש שם].
יש לומר, הלא מבואר בסוגיא שהכלל 'דיו לבא מן הדין.. ' נלמד מיתור הכתובים, וללא ילפותא מיוחדת לא היינו אומרים 'דיו'. הוה אומר: אין זה ענין של סברא גרידא אלא מידה היא בתורה [כלשון הגמרא 'דר שני דיו']. וכיון שכן הרי לא למדנוהו (לרבי טרפון) אלא כשאינו מבטל מדת 'קל וחומר' שניתנה תורה להדרש בה. וע"ע מש"כ בנבחים ט:

זאביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים, קל וחומר לשכינה ארבעה עשר יום. שבעת ימים כדין אבלות, שהמנודה – כאבל הוא.
יש לשאול, הלא אבלות שבעה דרבנן היא? – יש מפרשים שאביה של מרים נזף בה במצרים כשהושלך משה ליאור, וטפח על ראשה ואמר לה 'היכן נבואתך', וכתוב שם ותתצב אחתו מרחוק – כמצורע שכתוב בו וישב מחוץ לאהלו **שבעת ימים** (דעת זקנים מבעלי התוספות – בהעלותך).

לפי שאי אפשר בלא צחצוחי זיבה. ואם תאמר למה הזיבה אינה בטלה ברוב? ויש לומר שמדובר כגון שאותם צחצוחים ניכרים הם בעין, וכל דבר שהוא בעין – אינו בטל.
או גם, אין אומרים ביטול ברוב אלא בדבר שהיה בפני עצמו תחילה ואחר כך נתערב, אבל דבר שתחילת ביאתו לעולם מעורב אין בו דין ביטול (מרדכי חולי, סוף פרק הורוע. וע' בחדושי הגר"ר בענגיס ח"א ל"ד ד"ה אכן, דברי המרדכי אמורים רק בתערובת מין בשאינו מינו, כזיבה בש"ז).
ויש אומרים שהזיבה ושכבת זרע נחשבים 'מין במינו' שאינו חוצץ (כן כתב הרמב"ן בנדה כב: והרשב"א תמה על כך).

– סברת רבי אליעזר, הגם שאי אפשר בלא צחצוחי זיבה אעפ"כ טהור, כיון שהזיבה מעורבת בש"ז ואינה בעין. וכן מבואר במסכת נדה (כב.) שכיון שמעורבת אין דינה כזיבה גמורה (עפ"י תוס' שם ד"ה לפי ע"ש ובתורא"ש. והרשב"א כאן כתב שר"א לית ליה 'א"א בלא צחצוחי זיבה'. ויש לפרש דבריו לומר שהם בטלים בתוכה).
ואף למש"כ המרדכי לעיל, לא מסתבר שר"א חולק על אותו כלל ולשיטתו הזיבה בטלה ברוב – שהרי המרדכי הוכיח יסודו גם מדין 'במה שרקקה דם'.

(ע"ב) 'מפץ במת מנין...' – המדובר על מפץ של גמי ושיפה שאינו בכלל 'עור' ו'בגד' ו'כלי עץ' המוזכרים בטומאת מת. ואפשר שמדובר גם על מפץ העשוי מעץ ואין לו בית קיבול, המיוחד למדרס, שלא שמענוהו בפרשת טומאת מת (עפ"י תוס' ועוד. וראה רש"י ותוס' שבת פד.).
ומכאן הכלל (סוכה כ. ועוד) 'כל המטמא מדרס – מטמא טמא מת'. כלומר גם פשוטי כלים וכדומה שאינם חשובים כלי שימוש לקבלת טומאה, אם הם מהוים תשמיש למדרס, יש להם תורת כלי. וממילא מטמאים הם גם בשאר טומאות [קל-וחומר מפכים קטנים] (עפ"י קהלות יעקב טהרות סו"י ו, ע"ש).

ע"ע בענין זה בחדושי הגר"ח הלוי הל' מטמאי משכב ומושב. ועוד בענין מפץ במת, בבאור שיטת הראשונים – ע' חזון איש כלים ה, כג, יח; חדושי הגרא"ל מאל"ן ח"ב ע; קהלות יעקב שבת מה; אגרות משה יו"ד ח"א קכא; בית ישי קלו.

זמה פכין קטנים שטהורים בזב מטמא במת... הראב"ד והרשב"א הביאו מהגאונים לפרש [דלא כפרש"י] שהלימוד הוא מפכים קטנים שאינם ראויים לשיבה שהם טהורים מטומאת משכב [שגם אם ייחדו לכך – אין זה כלום] וטמאים במת, קל וחומר למפץ שמטמא מדרס, דין הוא שיטמא במת.
ונראה שרש"י נמנע מלפרש כן, שמה שפכים קטנים אינם טמאים במשכב אין זו קולא בדינם אלא מפני שאינם משכב במציאות והרי הם טמאים במגעו. וי"ל שסברת הגאונים היא ש'משכב הזב' היא טומאה עצמית ומקור טומאה, ולא משום קבלת טומאה מהזב (ע' חדושי הגרא"ל ח"ב לט), וא"כ מה שבכלים קטנים אין קיימת טומאה זו, זה גופא נתן להם קולא, גם אם הטעם הוא מפני חסרון מציאות.

אמר רבא: אמר קרא וכבסתם בגדיכם ביום השביעי – כל טמאות שאם מטמאין במת לא יהו פחותין משבעה. דרשו כן מיתור ביום השביעי וטהרתם – אין טהרה במת פחות משבעה (ראב"ד, רשב"א).

יש מפרשים [דלא כהתוס'] שעתה הגמרא חוזרת בה מהתירוץ הקודם, אלא לעולם למדים מפץ במת בקל-וחומר מזב. ושאלנו מדוע אין אומרים 'דיו' – גזרת הכתוב היא שכל טומאות שבמת לא יהיו